

KURCZ Ádám István

Oktatási Hivatal Honlap- és Kiadványszerkesztési Osztály

Budapest, Magyarország

kurczadam@gmail.com

ORCID 0009-0008-4060-5713

ERDŐRE ÉS FÁKRA UTALÓ HELYSÉGNEVEK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN (II.)

**Nazivi mesta u Karpatskoj kotlini koji se odnose na šume
i drveće (II.)**

Place Names Referring to Forests and Trees in the Carpathian Basin (II.)

A magyar helynévanyag sokféle fával kapcsolatos tárgykörre utal: jellegzetes fafajokra, erdőkre; az erdőirtás módjaira, nyomaira; erdei állatokra, vadászatukra, illetve más erdei tevékenységekre. Mindezt tematikailag és abécérendben, a kapcsolódó településnevek lokalizálásával és magyarázatával tárgyaljuk. – A Kárpát-medence hegyesebb belső és peremrészein gyakoribbak az erdőre utaló helynevek, a középrész inkább élelemtermelésre szolgál; az alföldi helynevek inkább (víznévből átvett) vízkedvelő fajokra vagy ültetett gyümölcsösökre utalnak. Ha nyelvjárási szó más vidék helynevéből is előkerül, egykori szélesebb elterjedtsége következtethető. – Sok régi foglalkozás is kötődött az erdőhöz; az emberi tevékenység pedig átalakította a növénytakarót: az erdők megfogyatkoztak. Hogy mi lett a helyükön, hogyan lettek az ősréngetegekből telepített vagy sarjról eredt *erdők*; e folyamatokhoz a történeti nyelvészet legfőképpen a helynevekből következtet.¹

Kulcsszavak: névtan, etimológia, kultúrtörténet, növényföldrajz, településtörténet

¹ A tanulmány első része a *Tanulmányok – Studije – Studies* 2024/2. számában jelent meg. A most közreadott rész kétoldalmi népszerűsítő összegezése megjelent itt: Erdőhasználatra, erdei tevékenységekre és erdei állatokra utaló helységnevek. *Erdészeti Lapok* 2016/11., 389–390.

Magyar névadás

Az erdőt érő, illetve erdei tevékenységekre utaló helységnevek

Az ember térhódításával az erdőt ritkító folyamatok is tükröződnek a helynévadásban. *Irtovány*, *Irtásfalu*, *Vágod*, *Dávidvágás*, *Vágáshuta* például az erdőből újonnan kihalászott szántóra utal, ahogy *Répáshuta* előtagja is: az irtványföldbe először általában répát vetettek, hogy gyakori kapálása által megakadályozzák az újraerdősülést. Ugyanakkor huták is olyan helyen létesülhettek, ahol megfelelő mennyiségű faanyag állt rendelkezésre fűtésükhöz, így a *-huta* utótagú településnevek is erdő jelenlétére utalnak.

Bárdos, *Bártfa*, *Bárdudvarnok* nevében a *bárd* főnév állhat 'egy ember által bárddal egy nap alatt kivágható erdőrészt' vagy 'a község valamennyi tagjának járó erdőilletmény mértékegysége' értelemben. *Vág* falu neve a nyugati gyeplínia védelmére alkalmazott erdővágókkal lehet kapcsolatos; *Ortaháza* nevének előtagja pedig a régi magyar 'irtó, erdőirtó' foglalkozásra utal. – Hatóságilag magyarosított nevek (rövidítve: hm.) is megjelennek a példánál, amelyeknél a „<” jelet követően megadjuk az erdőre utaló (tagot tartalmazó) eredeti, idegen (eredetű) helységnevet is.

Erdőirtásra, fakitermelésre utaló helységnevek

Aszaló 'a fák övhántásával kiszárított erdőrészt' (FNESz)

A régi őserdők kiirtásához kevés volt a fejsze és az emberi erő, a tűz pedig nem fogott az élő fán. Az *aszaló* a fák kérgének körbehántásával, majd az így kiszárított erdőrészt felgyújtásával történt erdőirtásra utal (FNESz). Az ugor kori *aszal* igéből képzett folyamatos melléknévi igenév (TESz) először településnévben fordul elő 1275-ben, *Ozalou* alakban (FNESz). – Helységnevpéldák: **Aszaló** *Abauj-Torna m. Szikszói j.*; **Somogyaszaló** *Somogy m. Igali j.*

Bárd 'egy ember által egy nap alatt kivágható erdőrészt, ami őt az erdőből megilleti' (FNESz)

A végső soron germán eredetű *bárd* szó valószínűleg az ófranciából került a magyarba, ahol 1214 óta adatolható; eredeti jelentése 'erdőirtó vagy ácszerszám' volt (TESz); később vette fel azóta szintén elavult 'bárdaljaerdő, azaz 'egy ember által egy nap alatt kivágható erdőrészt, ami őt az erdőből megilleti' jelentést: településnevekbe ez került (FNESz). – Helységnevpéldák: **Bárdudvarnok** *Somogy m. Kaposvári j.*; **Bártfa** *Sáros m.*; **Bártfaújfalu** *Sáros m. Bártfai j.*; **Bárdos** /A szn.-ként is alkalmazott m. *bárdos* '(faragni való) szálfas, szálás [erdő]; faragó névszóból keletkezett./ *Vas m. Szombathelyi j.*

Gernye 'száradt, kiasztott, sovány (fa)' (ÚMTsz)

A népnyelvi *gernye* mn. nyelvünk belső fejleménye lehet, fiktív töve a *gerinc* és a *görnyed* szavakkal függhet össze (EWUng). Földrajzi névként – az *aszaló*hoz hasonlóan – olyan helyre utalhat, ahol a fák övhántásával szárították ki az erdőt. – Helységnévpéldák: **Gernyész** (Lelkes) *Máramaros m. Huszti j.*; **Gernyeszeg** *Maros-Torda m. Régeni alsó j.*

Gyapjú, gyapa: 'erdő gyapja, az erdő levágni való faanyaga' (FNESz)

Az ótörök eredetű *gyapjú* fn. kb. 1332 óta adatolható a magyarban; alakja **japayu* lehetett, amelyből hangfejlődésen keresztül úgy alakult ki a mai szóalak, mint a régi *burayu*-ból a *borjú* (EWUng). Gyapa és Gyapjú településneveink származhatnak a népnyelvi *erdő gyapja*, 'az erdő levágni való faanyaga' kifejezésből (FNESz). – Helységnévpéldák: **Gyapa** *Pakshoz tartozó település* (FNESz); **Gyapjú** /szn. is lehet/ *Bihar m. Cséffai j.*

Gyökeres, gyökös itt: 'olyan hely, ahol feltűnően sok a [fák kitermelése után visszamaradt] gyökér' (FNESz)

1130–1140 óta adatolható az ugor kori *gyökér* fn., ebből elvonással keletkezett az azonos jelentésű, a palóc nyelvjárásban máig élő *gyök* szó (TESz). Az ebből képzett *gyökös* 1270 óta adatolható *Gyökös* falu neveként (FNESz). – Helységnévpéldák: **Gyökeres** *Szatmár m. Nagysomkúti j.*; **Gyökös** *Hont m. Báti j.*

Irtás, irtvány 'erdőirtás, irtásföld' (ÉKsz); orta 'favágó' (FNESz)

A 'növényt tömegesen kivág' jelentésben 1271 óta adatolható *irt* ige szóhasadás eredménye: az *arat* elkülönült változata. Ősi uráli örökség, egy feltételezett **sur3-* alapalakból. A magyar szóvégi *-t* műveltető képző. A magyar szó alakváltozatai közül az *ort* lehetett az eredetibb, amelyből mind az *irt*, mind az *arat* forma kifejlődhetett. (Az OklSz az *ort*, *ortó*, *ortás*, *ortovány* alakokat is ismeri.) Az 1271 óta adatolt *irtvány* és az 1454 óta meglévő *irtás* belőle képzett szavak (TESz, EWUng). Etimológiailag idetartozhat kiveszett 'favágó, erdőirtó' jelentésű *orta* szavunk is, amely családnévi áttétellel szerepelhet egy településnévben (FNESz). – Helységnévpéldák: **Agnusinirtvány** (Hnt. 1913) *Nyitra m. Privigyei j.*; **Irtásfalu** *Arad m. Nagyhalomgyi j.*; **Irtványos** (Lelkes) *Bars m. Garamszentkereszt j.*; **Ortaháza** *Zala m. Novai j.*; **Túrirtovány** (Lelkes) *Trencsén m. Zsolnai j.*; **Tapolyortovány** (Lelkes) *Sáros m. Giráltyi j.*

Láz 'erdei tisztás' (ÉKsz); 'irtvány' (TESz)

1093 óta adatolt *láz* főnevünk 1259 óta 'tisztás', 1494 óta 'irtvány' értelemben is adatolható. Utóbbi jelentésekben valamely déli szláv nyelvből kerülhetett nyelvünkbe. Főleg határrészek és települések nevében élő nyelvjárási szó (TESz, EWUng). – Helységnévpéldák: **Hosszúláz** *Zemplén m. Sátorajaujhelyi j.*; **Kisláz**,

lásd Vámosláz; **Lászitanya** /< Lázó < szlovák *laz* 'irtványföldi szétszóró település; hegyi tanya' / *külterületi hely Varbóctól dél-délkeletre* (FNESz); **Lászka** /láz + -ka kicsinyítő képző/ Sáros m. Eperjesi j.; **Lázi** /láz + -i képző/ Veszprém m. Zirci j.; **Sebesláz** Szeben m. Szászsebesi j.; **Vámosláz** Bihar m. Margittai j.

Répás itt: 'olyan erdőirtással nyert hely, amelybe répát vetettek, hogy sokszori kapálása által a felburjánzó gaz és cserje kipusztuljon, így megakadályozzák az újraerdősülést' (FNESz)

A *répás* köznév településnévként 1310 óta adatolható. A *répa* valószínűleg ősi vándorszó, amely a magyarba valamelyik szláv nyelvből került. Közvetlen forrása nem állapítható meg, mert minden szláv nyelvben megközelítőleg azonos a hangalakja és a jelentése (TESz). – Helységnevpéldák: **Répáshuta** Borsod m. Miskolci j.; **Répás** Hunyad m. Szászvárosi j.

Rez 'erdei irtvány' (TESz); 'hegytetőn lévő facsoport, erdőmaradvány; gazos, bokros terület' (ÚMTsz)

A *rez* talán szláv jövevényszó: szláv megfelelőinek jelentése mindig vágással kapcsolatos, és talán 1055 óta adatolható a magyarban 'erdei irtvány' jelentéssel (TESz). Tájszóként Udvarhelyszékben és az Ormánságban él (ÚMTsz). – Helységnevpéldák: **Rezi** Zala m. Keszthelyi j.; **Rézmál** városrész Budapest II. kerületében a Rókus-hegytől délkeletre (FNESz); **Röszke** Csongrád m. Szegedi j.

Szécs 'erdőirtás, tisztás' (EWUng)

Településnévként 1320 óta adatolható (FNESz), 'erdőirtás, tisztás' jelentésű fn.-ként viszont csak 1816 óta. Szláv és román eredetű, kétszeres átvételű jövevényszó (EWUng). Településnévként való előfordulásakor sokszor nem lehet tudni, hogy magyar vagy szláv népesség volt-e a névadó, mert több szláv nyelvben igen hasonló hangalakja él (TESz). – Helységnevpéldák: **Divékszécs** /szn. is lehet/ Nyitra m. Privigyei j.; **Gálszécs** /szn. is lehet/ Zemplén m. Gálszécsi j.; **Rimaszécs** /szn. is lehet/ Gömör és Kishont m. Feledi j.; **Szécsénke** Nógrád m. Nógrádi j.; **Szécsény** Nógrád m. Szécsényi j.; **Szécsényfelfalu** /Szécsény közele miatt/ Nógrád m. Szécsényi j.; **Szécsénykovácsi** /A szécsényi uradalomhoz tartozott./ Nógrád m. Balassagyarmati j.; **Szécskeresztúr** /a Gálszécsi j.-ről/ Zemplén m. Gálszécsi j.; **Temesszécsény** Temes m. Vingai j.; **Vasszécsény** /szn. is lehet/ Vas m. Szombathelyi j.

Tők~tőke~tőkés 'kivágott fának a talajban maradó, illetve a földből kiálló része a gyökerek nélkül' (ÉKsz)

1293 óta adatolható *tőke* főnevünk a finnugor örökségbe tartozó *tő* fn. kicsinyítő képzős változata. Előbb 'fatörzs', 1510-ben 'kivágott fa törzse' értelemben jelenik meg a forrásokban; a belőle képzett *tőkés* fn. pedig 1416-ban (TESz).

Helynévként olyan irtványföld(i település)re utal, ahol látszanak a fák csonkjai (FNESz). A kora középkori és az azt megelőző időszak erdőgazdálkodására jellemző volt, hogy az erdő kiszárítása és felégetése után a fák csonkjait nem távolították el, hanem beérték közülük megművelésével, így a tőkék még sokáig látszottak (Csöre 1980, 38). – Helységnévpéldák: **Alsótők** Szolnok-Doboka m. Szamosújvári j.; **Alsótőkés** Abaúj-Torna m. Kassai j.; **Dunatőkés** Pozsony m. Dunaszerdahelyi j.; **Felsőtők** Szolnok-Doboka m. Szamosújvári j.; **Felsőtőkés** Abaúj-Torna m. Kassai j.; **Kistőke**, lásd Nagytőke!; **Tőketerebes** Zemplén m. Gálszécsi j.; **Nagytőke** Csongrád m. Szentesi j.

Tönk~tönkö 'fatönk, rönk' (ÉKsz)

A *tenk* alakban 1211 óta adatolható *tönk* fn. valószínűleg szintén az ősi örökségünkbe tartozó *tő* fn. származéka, mint a *tőke*, csak itt egy szervetlen *n* járulékhang ékelődött a szótő és a képző közé (ESz). A *tönk(ő)* fn. *tenk(e)* alakját esetleg tartalmazó településnevek kaphatták nevüket személynévről is (FNESz). – Helységnévpéldák: **Tenk** /szn. is lehet/ Heves m. Hevesi j.; **Tenke** /szn. is lehet/ Bihar m. Tenkei j.; **Tenkegörbed** /Tenke közeléről/ Bihar m. Tenkei j.; **Tenkeszéplak** /a Tenkei j.-ről/ Bihar m. Tenkei j.

Tőz ?'égetett irtás' (FNESz)

A *tűz* fn.-vel állhat összefüggésben az 1344-től adatolható Tőz vízfolyás neve, és valószínűleg 'égetett irtással kapcsolatos' a jelentése (FNESz). – Helységnévpélda: **Tőzmiske** /vf./ Arad m. Kisjenői j.

Vágás 'kivágott erdőrészt, irtvány' (TESz); 'erdőrészt, ahonnan a fákat kivágták, illetve kivágják' (ÉKsz)

Az ugor, esetleg a finnugor korból származó *vág* szavunk 1320 óta adatolható származéka az 'erdőirtás' értelmű *vágás* (TESz). 1263 óta adatolható *Vág* településnevünk magyarázatánál az is felmerült, hogy esetleg a *vág* ige névszói párjával van dolgunk, így a falu neve a nyugati gyeptérfővonal erdővágóira utalhat (FNESz). – Helységnévpéldák: **Andrásvágás** Sáros m. Kisszebeni j.; **Aranyosvágás** Torda-Aranyos m. Topánfalvi j.; **Bajorvágás** Sáros m. Héthársi j.; **Benedekvágása** Sáros m. Giráltyi j.; **Dávidvágása** Zemplén m. Varannói j.; **Detre** /< Detrevágása/ Zemplén m. Sztropkói j.; **Endrevágása** Sáros m. Bártfai j.; **Franciavágás** /Egy csata emlékét is őrizheti./ Ugodhoz tartozó település (FNESz); **Gyapár** hm. /< Gyapolvágása/ Zemplén m. Sztropkói j.; **Györkvágása** Sáros m. Héthársi j.; **Hankvágása** Sáros m. Giráltyi j.; **Havaj** /< Hovajvágása/ Zemplén m. Mezőlaborci j.; **Helivágása** Szepes m. Szepesőfalui j.; **Hervartó** /< Eberhartvágása/ Sáros m. Bártfai j.; **Jakabvágása** Sáros m. Kisszebeni j.; **Kapipálvágása** Sáros m. Eperjesi j.; **Kecerpálvágása** Sáros m. Giráltyi j.; **Kisfrankvágása** Szepes m. Szepesőfalui j.; **Kosárvágása** Zemplén m. Sztropkói j.; **Kovácsvágás** Abaúj-Torna m. Füzéri j.; **Ladomervágása** Sáros

m. Felsővízközi j.; Lőrincvágása Sáros m. Girálty j.; Mérgesvágása Sáros m. Felsővízközi j.; Mikevágása Sáros m. Girálty j.; Miklósvágása Sáros m. Eperjesi j.; Minyevágása Zemplén m. Sztropkói j.; Molnárvágása Sáros m. Felsővízközi j.; Nagyfrankvágása Szepes m. Szepesófaluy j.; Pétervágása Sáros m. Girálty j.; Újvágás Szilágy m. Krasznay j.; Vág /Lehet fn. és jelentheti 'a nyugati gyeplővonal erdővágói'-t./ Sopron m. Csornay j.; Vágod Vas m. Kőszegi j.; Vágás Udvarhely m. Udvarhelyi j.; Vágáshuta Abaúy-Torna m. Füzeri j.; Vörösvágás Sáros m. Lemesi j.

Vész, vészverés 'viharpusztította erdőrézlet, sajátos égetési technikával végzett erdőirtás eredménye' (TESz)

Ismeretlen eredetű (EWUng) vész főnevünk eredendően 'pusztító természeti erő' jelentésű (ÉKsz), és 1215 óta talán 'viharpusztította erdőrézlet, sajátos égetési technikával végzett erdőirtás eredménye' jelentésben is adatolható (TESz). A gyergyói népnyelvben 'sorsára hagyott, bozótos, járhatatlanná vált irtás' jelentését ismerik (FNESz). Jelentésbeli rokona az 1256 óta adatolható vészverés, amely szintén jelent 'viharsújtotta erdő'-t; de kapcsolatba hozható egyfajta irtásgazdálkodással is, amikor úgy taroltak le egy-egy erdőrézlet, hogy a fákat egy irányban bevagdosták, kidöntésüket a viharra, illetve egymásra bízva – vö. lentebb a *Vimpác* helységnévvel, amely a bajor *Wintposs* 'szélroham, szél-döntvény' szóból jön (FNESz). – Helységnévpéldák: **Kisveszverés** /'természeti erőttől sújtott erdő/ Gömör és Kishont m. Rozsnyói j.; **Nagyveszverés** /lásd még lentebb *Vimpácnál*. Gömör és Kishont m. Rozsnyói j.; **Székelyvécke** Udvarhely m. Székelykeresztúry j.

A következőkben olyan településnév-csoportok következnek, amelyek az erdő tárgyköréhez lazábban kapcsolódnak, ezért kidolgozásuk vázlatosabb: a szavak etimológiáját nem magyarázva, és a helységek pontosabb helymeghatározását sem adva meg. Az alábbi pontok főként a FNESz, illetve kiegészítései alapján készültek, a bennük szereplő, erdőkkel kapcsolatba hozható valamennyi Kárpát-medencei helységnevet egybeállítva.

*Vadászatra és más erdőhöz is kapcsolódó tevékenységekre
utaló helységnevek*

Szűkebb csoportot alkotnak azon településnevek, amelyekben a közvetlenül az erdőből élő emberek foglalkozása jelenik meg. Ilyen településnevek például *Vadverem*, amely a vadfogás gödörccsapdás módjára; *Vadászfalva*, *Felsővadász* királyi szolgálatban álló vadászokra; *Lénárdaróc* pedig olyan nyúzókra utalva, akik sokszor szintén királyi szolgálatban álltak. Rajtuk kívül mások is éltek az erdőből: fakátrány- és szénégetők, gyantaszedők, erdőóvók. Az alábbi települések neve az ő emléküket őrzi:

Ardó 'királyi szolgálatban álló erdőővők lakhelye': Beregardó, Hidvégar-dó, Feketeardó, Nyársardó, Pelsőcardó, Szamosardó, Szőlősardó, Szőlősvégar-dó, Végardó

Cenk régi magyar tájnyelvi 'vadászkutya' is lehet: Kiscenk /szn. is lehet/, Nagycenk /szn. is lehet/

Cserkesz magyar tájnyelvi 'erdőőr' is lehet: Nagycserkesz

Daróc régi magyar 'nyúzó': Daróc, Beregdaróc, Fülöpösdaróc, Homoróddaróc, Királydaróc, Lénárdaróc, Nádasdaróc, Nagydaróc, Panyidaróc, Pusztadaróc, Szepesdaróc, Tibolddaróc, Várdaróc

Deszkás 'olyan hely, ahol fűrésztelepen deszkává dolgozták fel a faanya-got': Deszkápuszta (Hnt. 1913)

Egy bizonyos erdőorról kapta nevét: Szatmárcseke /'egy bizonyos erdőőr a szatmári Csekén'/

Fűrész 1519-től 'fűrészmalom' jelentésben is (TESz); helyek, ahol a fát feldolgozták: Dóczyfűrész (Lelkes); Fűrész; Fűrészfalva hm. /< Hvozdnica szlovák '(hegyi) erdő'

Hort régi magyar 'vadászkutya, agár': Harta /szn. is lehet/, Hort /szn.-i áttétellel?/, Hortobágy /falva a Hortobágyon/

Huta: olyan helyen létesültek huták, ahol elég fa volt fűtésükhöz: Három-huta; Kishuta; Kopott-huta; Nagyhuta; Répáshuta; Vágáshuta

Kuhnya régi magyar 'konyha' tűzifa-szolgáltatással, hamuzsírfőzéssel, fakátrányégetéssel is kapcsolatos tevékenységre utal: Konyha

Szénégető 'az a hely, ahol fából faszenet égetnek': Alsószénégető, Biharszenes /korábbi neve: Szénfalva 'szénégetők lakóhelye'/

Szurok 'gyanta' is lehet, ennek gyűjtésére is utalhat: Szarakszó /< Szurok+aszó/

Tanya 'vadásztanya' értelemben: Lászlótanya

Vadász: Vadász, Alsóvadász, Vadászfalva, Felsővadász

Verem, vermes 'vadfogó vermes helye': Vadverem, Vermes, Krassóvermes /vf./

Vizsla 'hosszú lábú, lógó fülű vadászkutya': Vizslás

Erdei állatokra utaló helységnevek

Erdei állatok neve is sokszor van helynevekben: például *Ravaszmező*, *Ravasz* a róka régi nevét rejti; *Högyész* a hermelin régi nevét; *Ghymes* és *Gyimesközé-plok* a gímszarvasét; ahogy a következők is erdei állatokét: *Szarvaskő*, *Özgödör*, *Farkasaszó*, *Farkaslyuk*, *Baglyasalja*, *Nemesmedves*, *Disznósd* (utalva a vadkan-ra Borsodszentgyörgy 1935 előtti nevében) stb. Ám sokszor nem dönthető el,

hogy az állatnév előbb személynév lett-e, s így vált a település nevévé. Az erdei állatok nevét tartalmazó településnevek a település közelében fekvő olyan erdők meglétére (vagy megvoltára) utalhatnak, amelyekben jellemzően sok élt a fenti vadakból. Ezek a nevek sokszor először az erdőt jelölték, utóbb vonódtak át az ott települt helységre.

Bagoly: Baglyasalja, Boglya

Borz: Borzlik

Disznó 'vaddisznó': Disznósd /1935 óta Borsodszentgyörgy/, Disznajó /vf./, Disznópataka /vf./, Disznóshorvát /> névesztétikai okból kérelmezett névváltoztatással ma: Izsófalva/, Kisdisznód, Nagydisznód /vf./

Farkas: Farkasaszó, Farkasd /szn. is lehet/, Farkasgyepű, Farkaslyuk /egy erdő nevééről/, Farkaspatak /vf./, Farkastorok, Vágfarkasd /szn. is lehet/

Gimes~gyimes 'olyan hely, ahol jellegzetesen sok a gímszarvas': Ghymes, Gyimesfelsőlok, Gyimesközéplak, Gyimesloka

Görény: Gerényes /szn. is lehet/

Harkály: Harkány /a szó magyar tájnyelvi alakja is lehet/, Taktaharkány, Nagyherkály

Holló: Egyházashollós, Hollóháza /szn./, Nemesrempehollós, Pusztahollód

Küllő 'egy fajta harkály': Küllőd, Küllüd

Medve: Alsómedves /vf./, Felsőmedves, Kismedvés, /szn. is lehet/ (Kiss 2004, 307), Nagymedvés /szn. is lehet/ (Kiss 2004, 307.)

Róka~ravasz: Rókamező hm. /< Ravaszmező/, Ravasd /szn. is lehet/

Szarvas: Szarvas, Magyarszarvaskend, Szarvaskend /a magyar ősvallás szarvaskultuszával is kapcsolatban lehet/, Szarvaskő

Vad: Vadad /< Vadasd, szn.-i eredetű is lehet/, Vadosfa /szn. is lehet/

Idegen névadás

A következőkben – szintén vázlatosan – felsorolt településnévtípusok, magyarázatok és példák mind a FNEsz-ből valók. A (kikövetkeztetett) idegen (alap)nyelvi címszavak utáni helységnevpéldák is mind a Kárpát-medencében találhatók.

Erdőre utaló helységnevek

Auwe~aue (helységnevekben: au) német 'liget, berek': Alsószépfalu hm. < Schönaue; Fraknó < *Vorchtenouwe; Hamvasd hm. < Asó < Aschau < Aschouwe 'kőrisliget'; Kluknó < Fluchnouwe; Pozsonyligetfalu < Engerau; Rehó < Reichau; Rihón < Reichenau; Rozsnyó < Rosenau; Vasfarkasfalva < Wolfau; Vinda < Windau

***Čengele kun 'erdős, bozótos' (vö. hindi jaṅgal 'erdő'):** Csengele

Črèjtník szlovén 'mocsárerdő' is lehet: Csörötnek

Drezga déli szláv 'erdő': Vámosderecske < Elsődleges magyar neve *Dregza* volt +cske kicsinyítő képző; Somogydöröcske

Dubrova szerbhorvát 'erdő, liget': Öridobra < *Dobrova*

Gáj szerbhorvát 'liget, berek, cserjés': Nagygáj, Kisgáj, Szépliget hm. < *Gajdobra* szerbhorvát 'ua.'

Garten német 'kert': Sopronkertés < *Baumgarten*; Garta < *Garten*

Gòrica déli szláv 'kis erdő': Gorica

***Gvozđo** **összláv 'erdő, hegyi erdő' többől:** Garamrév hm. < szlovák *Goznica*; Búrgezd < szláv **Bělo gvozđo* 'fehér (hegyi) erdő'

Hart régi német 'legeltetésre használt erdő; hegyi erdő': Herlány < *Hardlein* = *Hart* + kicsinyítő képző; Hortobágyfalva /vf./ < *Hartbach*; Pinkadombhát < *Hochart*

Hlboké szlovák 'mély', ami 'erdő mélyén lévő falu'-t is jelenthet: Luboka hm. < szlovák *Hluboké*

Holzmenge német 'farakás': Holcmány < *Holzmenge* 'farakás(nál levő település)'

***Kora** **összláv 'kéreg, héj, háncs':** Karva

Lěsz **összláv 'erdő' többől:** Leszenye, Leszna

Longo szláv 'rét, berek': Long; Szegilong /A falu egy, a Bodrog folyó mellett hosszan húzódó nagy erdő (szláv eredetű) nevééről kapta nevét, így akár magyar nyelvű népesség is lehetett a névadó (Kniezsa 2003, 71)/.

Loretum latin 'babérliget': Loretom

***Lubo** **összláv '(fa)kéreg':** Lubény

Luncă román 'berek' is lehet: Alsólunkoj < *luncă* + képző; Felsőlunkoj < *luncă* + képző; Lunksora < *luncă* + kicsinyítő képző

Lužany szlovák 'berekben lakók': Berekalja hm. < *Podlužany* szlovák 'berek alján lakók'; Bánluzsány hm. < *Podlužany* szlovák 'berek alján lakók'; Fazekaszaluzsány szláv 'berek mögött lakók'; Luzsány szláv 'berekben lakók'; Lúzsna szláv 'berek, rét'; Rimazaluzsány szláv 'berek mögött lakók'

***Lužbko** **összláv 'ligetecske' is lehet:** Laskó, Lúzsok

Prihodište román népies 'erdőn át vezető hegyi ösvény; hegyszoros': Prihodem

Rajec szlovák tkp. 'kis paradicsomkert, édenkertecske': Rajecfürdő; Rajcsány 'kis paradicsomkertből valók'

Sád szlovák 'gyümölcsöskert' tövéből: Szádecse < szlovák *sádok* 'kis gyümölcsöskert'

Schachen német 'kis erdőcsík': Árokszállás hm. < *Grafenschachen* 'grófi erdő(nél települt falu)'; Öribükkösd < *Bükkösd* tükörford. < *Buchschachen*

***Šumava régi déli szláv 'erdős vidék':** Ósóvé < *Sumva*
Šumiet szláv 'susog, zúg [az erdő]': Királyhegyalja hm. < *Šumiac*
Šūmonja szerbhorvát 'olyan ember, akinek erdőben vagy erdő mellett van a háza': Sumony
Svrž horvát 'ág'; svrž szlovén 'fabél; ággöcs, ágcsomó': Ferzsó
Toqay csagatáj 'folyó menti erdő' is lehet: Tokaj /szn.-i áttétellel is lehet/
Vrbto óegyházi szláv 'kert': Vértpuszta /szn. is lehet/
Wald német 'erdő': Krasznabéltek < középelnémet *Walt* + *eck* 'erdősarok'
Zavod szlovén 'újonnan telepített erdő'; korábban: 'körülkerített erdő-rész, amelyet felperzselnek, majd néhány évig vetés- vagy legelőterületként használnak': Závod /szn. is lehet/

Fafajokra utaló helységnevek

Anina román 'égerfás hely': Stájerlakanina
***Asenb ősszláv 'kőrisfa' tövéből:** Biharszentelek < *Eszentelek* /szn. is lehet;/ Eszeny, Jaszenova, Jecenye /Vö. ősszláv **asenbje* 'kőriserdő'; Jeszenő, Jeszenőc, Kisjeszen, Kisjeszenca, Nagyjeszen, Nagyjeszenca
***Berza ősszláv 'nyírfa' tövéből:** Berzenca, Berzenke /kicsinyítő képzővel/, Berzevice, Barsberzenca, Berezo hm. < *Brezova* /vf./, Berzseny < *Brezany* szláv 'nyíresnél lakók'; Börzönca /vf./, Brázova, Breznóbánya, Briznik, Garamberzenca, Iklódbördőce, Ipolyberzenca, Kisberezna, Nagyberezna, Kisberezsnye hm. < *Breznice* szláv 'nyíres'; Nagyberezsnye hm. < *Breznice* szláv 'nyíres'; Litvaberzseny 'nyíresnél lakók'; Nemesborzova, Zólyomberezna, Rimabrézó
Birne német 'körte': Sörkút < *Bierbrunn* < **Birnbrunn*
***Boró ősszláv 'fenyő(erdő)' tövéből:** Boró, Borcsány < *Borčany* szlovák 'kis fenyőerdőnél lakók'; Zabar < szláv *za+bor* 'fenyves mögötti hely'
Brad román 'fenyő': Brád, Bradacel < *Brădătel* román 'fiatal fenyőerdő'
***Brekyňa szlovák vagy déli szláv 'berkenye' vö. szlovák Brekov hn.:** Barkó
Bresten régi szerbhorvát 'szil': Beresztény
Buc román népies '(vén) bükk': Bucsesd /szn. is lehet/
Buch német 'bükk': Boholc < *Buchholz* német 'bükkös'; Boholt < *Buchholz* német 'bükkös'; Öribükkösd < *Bükkösd* tükörford. < *Buchschachen*
Buky szláv 'bükkfa' tövéből 'bükkös' vagy 'bükkerdőnél települt falu': Abucsa vö. szerbhorvát *Obučje* hn.; Bakóca vö. szlovén *Bukovica* hn.; Bakonya < **bukovina* ősszláv; Bekölce vö. szlovén *Bukovica* hn.; Bukova vö. szerbhorvát *Bukova* hn.; Bukovec vö. szlovén *Bukovec* hn.; Idabukóc vö. szlovén *Bukovec* hn.; Kisbukóc vö. szlovén *Bukovci* hn.; Nagybakónak /vf./ vö. cseh *Bukovník*; Nagybukóc vö. szlovén *Bukovci* hn.

Bük ótörök 'erdő, sűrűség, bozót': Bököny /szn.-i áttétellel/; Körösbökény /szn.-i áttétellel/

***Cerō szláv 'cserfa':** Cered

Čerōcha ősszláv 'májusfa, zelnicemeggy': Csermosnya; Csimhova vö. szlovák tájnyelvi *čemucha* 'májusfa, zelnice'

Dernō szláv 'som' többől: Derencsény szlovák 'sommel benőtt helyen lakók'; Derenk

Dobō ősszláv 'tölgy' többől: Megjegyzendő, hogy Kiss Lajos vélelmezi, hogy az ősmagyarban élhetett egy szláv eredetű, 'tölgy' jelentésű *dob* fn., és esetleg ez van meg *Dab*, *Tiszadob* stb. helyneveinkben; Alsódombó /vf./; Alsódubovány /vf.?!/ szlovák 'tölgyesnél lakók'; Dab (Dömsöd belterületének déli része); Dabolc, Dabróka, Dobfenék, Dobóca, Dobódél, Dobróka, Dombóvár, Dombró, Dubica 'tölgy, terebélyes öreg fa'; Dubicsány, Dubrava '(tölgy)erdő'; Dubravica 'kis (tölgy)erdő'; Felsődombó /vf./, Felsődubovány, Kastélyosdombó, Küküllődombó, Máriatölgyes hm. < *Dubnica* /vf./; Parasztdubova, Tarcadobó /vf./, Tiszadob, Vásárosdombó 'tölgy' is lehet

Dumbravița román 'cserjés, sarjerdő, liget, berek, erdő, tölgyerdő': Dumbravica

Else középalmnémet 'égerfa': Alcina < német *Alzen*

Esche német 'kőrisfa': Hamvasd hm. (német *Asche* 'hamu' ihlette) < *Asó* < *Aschau* 'kőrisliget'

Faget román 'bükkfa': Facsád

Grabō szláv 'gyertyán' többől: Garáb, Garbócbogdány, Garbolc, Grábóc /szn. is lehet/, Grébicpuszta

Gürgen oszmán 'gyertyánfa' vagy oszmán gürgän 'egyfajta bükkfa': Görgény /szn. is lehet/; Görgényadorján, Görgényhodák, Görgénykakucs, Görgényoroszfalu, Görgényorsova – mind G. várához tartoztak; Görgényüvegcsűr /a Görgényi havasokról/; Kisgörgény /szn. is lehet/

Hasel(nuss) német 'mogyoró': Házsongárd < német **Haselgarten* 'mogyoróskert' is lehet

Hrást szláv 'tölgy' többől: Haracsöny szlovén 'tölgyerdőben lakók'; Harica, Heresznye, Kisherestény, lásd *Nagyherestény*; Nagyherestény < **Harastány* '(tölgy)erdőnél lakók'

Hruš(k)a szlovák 'körte': Balogrussó < *Hruššo*; Hrussó; Hrustin; Magasmajtény hm. < *Hrušov*; Nagyhorsótanya

Ilmovec szlovén 'szilfa': Illmic

***(J)erebō ősszláv 'berkenye':** Berkenyéd hm. < *Jarembina*

Kast német 'tölgy': Kasztó < *Kast+au* német 'tölgy+liget'

Klečany cseh 'törpefenyősnél lakók' is lehet, vö. cseh kleč törpefenyő: Alsókelecsény, Décskelecsény, Feketekelecsény, Felsőkelecsény, Kelecsény, Kelecsényborda, Nyarádkelecsény, Saskőkelecsény, Tótkelecsény, Vágkelecsény, Zemplénkelecsény

***Klenž ősszláv 'juhar' többől:** Kelence szlovák 'juhar' is lehet; Kelenye szlovák 'juharfáknál lakók'; Klenóc tkp. 'juharos'

Kruš(k)a szerbhorvát 'körte': Zrinyifalva hm. < Kuršanec < *Krušanec

Lěš(ě)ka szláv 'mogyoróbokor' tövéből: Kislickó, Lesencefalu /vf./, Lesenceistvánd /vf./, Lesencetomaj /vf./, Lesnyek, Lest szlovák 'mogyorós'; Lestin szlovák 'mogyorós'; Lestyén 'mogyorósnál lakók'; Leszkovány 'mogyorósnál lakók'; Lickóvados /vf./

Linde német 'hárs': Alsólendva /vf./ < Lendva neve a *Lindenbach* 'hárspatak'ból is jöhet; Hárspatak tükörford. < *Limbach* ném.; Kishársfalva hm. < *Lindgraben*; Lendvadedes /Alsólendvai járásról/; Lendvajakabfa /Alsólendvai járásról/; Lendvavásárhely

Lip- tő szláv 'hárs(as)': Gömörlipóc 'hársfáknál települt falu'; Hársliget hm. < Lipóc szlovén; Kecerlipóc; Lamosfalva hm. < Lipóc; Lipica < szlovén *lipa* 'hárs'; Lipik szerbhorvát 'hárserdő'; Lipóc 'hársliget'; Lipovnok 'hársas hely'; Lippa; Lippakeszi /Lippa közelsége miatt/; Nagyhársas hm. < *Lupnik* /vf./; Szinyelipóc

Lotz ősszláv 'fiatal hárs, amelyről kérgét lehántják; hárs vessző; hárshéj, háncs': Lontó

Lučb ősszláv 'feketefenyő': Losonc /vf./; Losoncnagyfalu /Losonci járásról/; Losonctamási /Losonc közeléről/; Losonctugár /Losonc városrésze/

Mantel kfn. 'erdeifenyő': Cikmántor

Merişor román '(fiatal) almafácska; vörös berkenye' is lehet: Merisor

Nucă román 'hólyagfa' is lehet: Nuksora < *nucă* + kicsinyítő képző

***Olčha ősszláv 'égerfa' tövéből:** Alacska, Holeska, Albertirsa, Alsóolsva, Felsőolsva, Ilosva, Isaszeg, Jelsőc, Jolsva /vf./; Jolsvatapolca /Jolsva közelsége miatt/; Jósvalő /vf./; Kisolsva hm. < Olysavka /vf./; Nagyolsva hm. < Olsavica; Nemesócsa /szn. is lehet/; Ócsa /szn. is lehet/; Olcsva, Olcsvaapáti, Olysó, Orsós, Ósva /vf./, Ósvacsákány /vf./, Selymesilosva

Orěch ősszláv 'dió(fa)': Diósfa hm. < *Orechové* szlovák 'diófával benőtt hely'; Oravicabánya; Rahó /vf./ < **Oreahov* szláv 'diós, mogyorós patak' /szn. is lehet/; Rohonc szláv 'diósd'

***Osika ősszláv 'nyárfa':** Oszikó, Oszkó

Plop román 'nyárfa': Sztrigyplop

Qarama török 'szilfa': Karmacs /szn.-i áttétellel?/

Rakytovec szlovák 'rekettyefüzes hely(en lakók)': Rakolc

Rust középelnémet 'szil': Ruszt < az elsődleges régi magyar *Szil* fordítása
Sálcie román 'füzfa': Alsószolcsva, Felsőszolcsva és Szolcsva mindhárom < *Sălciva* román 'füzes'

Siheľ' szlovák 'fiatal fenyőfa': Szihelne

Smrečany szlovák tkp. 'lucfenyvesnél lakók': Szmrecsán

***Sviba ősszláv 'som' tövéből:** Felsőszemenye 'somos'; Kisszeben, Nagyszeben /szn. vagy vf./; Muraszemenye /vö. szerbhorvát *Svibna* tkp. 'somos'/; Szebengálos, Szebenkákova, Szebenrécse

Tisovec szlovák tkp. 'tiszfával benőtt hely': Tiszolc

Topol'a szlovák 'nyárfa': Dédestapolcsány szlovák 'kis nyárfaligetnél lakók'; Kistapolcsány szlovák 'kis nyárfaligetnél lakók'; Nagytapolcsány; Topolóka

Vbrba szláv 'fűz': Alsóorbó, Csábrágvárók /vf./, Désorbó, Felsőorbó, Ipolyvárók, Kecskévárók /vf./, Nemesvárók /vf./, Obornak, Szászorbó, Várók, Várók /vf./, Verbász < jöllehet a középkorban *Orbászpálotája* volt a helység neve; Verbóc /vf./

***Vbtola ősszláv 'kosárkötő v. fehér fűz':** Vittenc

***Visnja ősszláv 'meggy(fa)' tövéből:** Kisvisnyó, Nagyvisnyó, Visnye, Visnyeszéplak, Visnyó

Weiden német helynevekben tkp. 'füzes': Védeny < *Weiden*; Vidombák < *Weidenbach*

Erdőirtással kapcsolatos helységnevek

***Béľb szláv 'irtvány, tisztás':** Bakonybél, Bély, Bodolyabér, Ipolybél, Magyarbél

Bucium román '(fa)tönk': Bucsum

Bolvánb ősszláv 'tömb, tuskó': Bolvásvölgy /vf./

Čapur szerbhorvát 'tönk, facsonk': Csápor

Čbrtežb ősszláv 'irtványföld': Alsócsertés, Felsőcsertés

Hau német 'kiirtott erdőréz, irtványföld': Alsófricske < *Fritschhau*; Felsőfricske, Jánosrét hm. < *Hannuschhau*

Hohenrode német tkp. 'magasan fekvő irtvány': Hernád [folyó neve] < német *Honrade* < *Hohenrode* {Hernádbűd, Hernádcéce, Hernád-csány, Hernádfő, Hernádgécse, Hernádgönyű, Hernádkak, Hernád-kércs, Hernádnémeti, Hernádpetri, Hernádszentandrás, Hernád-tihany, Hernádvécse, Hernádsadány, Hernádszentistván, Hernádszokoly, Hernádszurdok, Hernádtapolca – e települések mind a *Hernád* vf. mellett települtek

Jása szlovén 'fátlan hely az erdőben, tisztás' tövéből is lehet: Jászó, Jászómindszent //Jászó közelsége miatt//; Jászóújfalú //Jászó közelsége miatt//

Klada szláv 'rönk, tönk': Klazány, Kalodva

Kolčovany szlovák tkp. 'irtványlakók': Kalsa /szn. is lehet/ < **Kolčovany*

Kõrnõ **összláv** 'csonka': Kiskárna, Kerény hm. < *Kernyája* (máshol erdőnév)

Kõlçb **összláv** 'tönk': Kiskolcs, Nagykolcs

Kusnica **orosz népi** 'favágók erdei kunyhója': Kovácsrét hm. < *Kusnica*

***Kõrçb** **összláv** 'irtványföld': Kiskerék < *Kerecsnek* vö. szerbhorvát *krčenik* 'irtásföld' (Kiss 2004, 300); Karcsava vö. szlovák tájnyelvi *krčit'* 'erdőt irt'; Küküllőkörös, Nagykerék, lásd *Kiskerék*!

Laz **szlovák** 'irtványföldi szétszórt település': Laziskó < *laz+isko* képző; Lászka

Laz **román tájnyelvi** 'irtás, kaszáló': Irtásfalu < Lazuri

***Lędo** **összláv** 'irtványföld': Lédec, Barslédec, Kislédec

Plěšb **összláv** 'csupasz, kopár hely' **többől**: Bár fölmerült, hogy a *pisil* 'tonzúra' jelentésű szónak a magyarban *'kopár hely' értelme is fejlődött (FNESz), és így némely *Pilis*- előtagú településnevünk magyar névadású; ezt Kniezsa István határozottan elutasítja (Kniezsa 2003, 89); Pilis, Fülekpilis, Nyírpilis, Pelsőc, Pilisszentkereszt, Pölöske, Sárpilis, Bakonypölöske, Pölöskefő, Mecsekpölöske

Polena **ukrán** 'tisztás': Polena

Poruba **szlovák** 'vágás, irtás, irtvány': Poruba

Póžeg **szlovén** 'égetéses irtvány': Pázsag, Pozsga

***Põnõ** **összláv** 'tó, tuskó': Penyige

Reut **német tájnyelvi** 'irtványföld': Rőd, Rőtfalva

Runc **román** 'irtás, tisztás': Aranyosronk, Erdőhátrunk, Nagyrunk

Săcătura **román** 'vágás': Aranyosvágás hm. < *Săcătura*

Schlag **német** 'vágás, irtás': Kirchschlag 'templomos irtásfalu'; Vágod < *Holzschlag*

Schwend **német** 'irtvány': Répcefő hm. < *Schwendgraben*

Taille **ófrancia** 'irtvány': Andornaktálya, Kistálya, Nagytálya, Tállya

***Toporc** **összláv** 'fejsze, bárd': Toporc /vf./

***Trěbec** **szláv helynév tkp.** 'irtvány(föld)': Bisztraterebes, Krasznaterebes, Terebezdpusztá, Terpes, Tiribespusztá, Túrterebes, Bisztraterebes

***Ugl'a** **szláv** 'szén, parázs, ami égetéses irtványra utal' (Kiss 2004, 185): Uglya

Žár **cseh** 'égetéssel nyert helyen települt irtványfalu': Zsár, Bükkzsérc < cseh *žirec* < *žár* + kicsinyítő képző

***Žegnja** **régi szláv** 'erdőégetéssel nyert irtványföld': Zsegnye

Vadászatra és más erdőhöz is kapcsolódó tevékenységekre utaló helységnevek

Brezolupy **szlovák** 'nyírhántolók': Bánnyíres hm. < *Brezolup*

***Bõrtbõnõ** **régi szláv** 'méhlikásnak alkalmas faodúkkal rendelkező [erdő]': Bertény

- Dechtár szláv 'fakátrányégetők':** Dechtár, Dejtár, Détér
Hajnik szlovák 'erdőővő': Hajnik
Lovec szlovák 'vadászoké, fogóké': Alsólóc, Felsőlóc, Kislóc, Kislócsa, Lócs, Nagylóc, Nagylócsa
Lòvnik szerbhorvát 'vadászmester'; régen: 'vadász': Lemnek
Lovø összláv 'vadászat' -ot is jelentő többől: Aranyoslóna, Kendilóna, Lónya, Lónyabánya, Magyarlóna
Psolov szláv 'kutyás vadászat': Pacola
Rășina román 'gyanta': Resinár 'gyantaszedők' is lehet
Slopø összláv 'csapda'. Olyan helyet jelöl, ahol csapdával fogtak vadat, vagy csapdát készítettek: Szolopna
***Smola összláv 'gyanta, szurok'. Olyan hely lakosait jelöli, akik a fenyőgyantát gyűjtik:** Szemelnye, Szomolány, Szomolnok /vf./, Szomolya /szn. is lehet/
Tiergarten német 'vadaskert': Garamfő hm. /< *Telgárt*: oklevelesen bizonyítható, hogy IV. Béla alatt királyi vadászóhely volt
Waldhütte német 'erdei kunyhó': Váldhid < *Waldhütte*

Erdei állatokkal kapcsolatos helységnevek

- Bär német medve:** Pernek < *Berneck*
Căprioara román 'öz, özsuta' is lehet: Kaprevár
***Divøjb összláv 'vad' tövéből:** Divény, Kisdivény, Nagydivény
Eber német 'vadkan': Ebergőc
***Elenø összláv 'szarvas' tövéből:** Illanó, Ilonc
Jazvina szerbhorvát 'borzlyuk' is lehet: Jazvinapuszta
Katze német 'vadmacska': Kaca < *Katzendorf* /Lakosai az Árpád-korban vadmacskaprémmelel adóztak./
Mračaj szerbhorvát 'lappantyú': Sajómercse
Porcești román 'vaddisznók': Porcsesd < *Disznó* /vf./
Reh német 'öz': Özgödör < *Rehgraben* /vf./
***Sbrna összláv 'öz':** Alsószernye, Felsőszernye, Szernye /vf./
***Sviňa szláv 'disznó':** Petőszinye, Szinye /vf./, Szinyelipóc, Szinyér, Szinyeújfalu
Vblkø összláv 'farkas' többől: Alsóvalkó, Felsővalkó, Tiszavalk /szn./; Valkó /szn.-i áttétellel/; Valkóc /szn.-i áttétellel/; Vicsa, Vök /szn.-i áttétellel/; Völcs, Völcsök
Veprøb összláv 'vaddisznó' tövéből: Leperdpuszta, Veperd /szn.-i áttétellel/;
Wolf német 'farkas': Balf /szn. is lehet/; Vasfarkasfalva < *Wolfau*

A vizsgálat további lehetőségei

E tanulmány megírásához először Kiss Lajos *Földrajzi nevek etimológiai szótárának* erdővel kapcsolatos magyar helységnévanyagát gyűjtöttem ki, feltételezve, hogy az a történelmi Magyarország teljes helységnévanyagát feldolgozza. Ám *A Magyar Szent Korona országainak 1913-as helységnévtárát* átnézve rengeteg olyan név került még elő, amelyet Kiss Lajos nem vett fel: különösen kisebb települések, tanyák, külterületi lakott helyek neveit. Ha egy helységnévtípus nem szerepel a FNESz-ben, ebből a helységnévtárból is válogattam, de mivel ez több tízezres nagyságrendben tartalmaz településneveket, teljes feldolgozása meghaladta lehetőségeimet. Ugyanakkor a vizsgálatnak ebben az irányban való folytatása – akár már majd a mesterséges intelligencia felhasználásával – még több tanulsággal szolgálhat: ilyen mennyiségű információ alapján érdemes lesz térképen is ábrázolni az egyes településneveket vagy településnév-típusokat; elhelyezkedésükből, sűrűsödési pontjaikból növény- és szóföldrajzi, dialektológiai következtetéseket lehet levonni. Ám – a fenti példák mutatják – már az általam feldolgozott ezres nagyságrendű névanyagból is jól látszanak ilyen tendenciák.

Irodalom

- Corpus Iuris Hungarici 1802/XXIV. törvénycikk.
- Csőre Pál. 1980. *A magyar erdőgazdálkodás története. Középkor*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Csőre Pál. 1993. *A magyar vadászat története*. Budapest: Mezőgazda Kiadó.
- Csőre Pál. 1997. *Vadaskertek a régi Magyarországon*. Budapest: Mezőgazda Kiadó.
- Diószegi Sámuel – Fazekas Mihály. 1807. *Magyar fűvészkönyv*. Debrecen: Csáthy György nyomtatta.
- Kiss Lajos. 2004. A Földrajzi nevek etimológiai szótárának tervezete. In *Szófejtés, szótárírás és nyelvtudomány-történet*. Válogatta és szerkesztette Gerstner Károly és Kiss Gábor. 267–280. Budapest: Tinta Könyvkiadó. Első megjelenés: *Magyar Nyelvőr* 94 (1970): 334–344.
- Kiss Lajos. 2004. Etimológiailag azonos földrajzi nevek alaki elkülönülése („névhasadás”). In *Szófejtés, szótárírás és nyelvtudomány-történet*. Válogatta és szerkesztette Gerstner Károly és Kiss Gábor. 39–43. Budapest: Tinta Könyvkiadó. Első megjelenés: *A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai* 200 (1994): 103–107.
- Kiss Lajos. 2004. Huszt környéki helységnevek. In *Szófejtés, szótárírás és nyelvtudomány-történet*. Válogatta és szerkesztette Gerstner Károly és Kiss Gábor. 178–186. Budapest: Tinta Könyvkiadó. Első megjelenés: *Emlékkönyv Benkő Loránd hetvenedik születésnapjára*. 1991. 352–361.
- Kiss Lajos. 2004. Kiegészítés a Földrajzi nevek etimológiai szótárához. In *Szófejtés, szótárírás és nyelvtudomány-történet*. Válogatta és szerkesztette Gerstner Károly és Kiss Gábor.

- 281–322. Budapest: Tinta Könyvkiadó. Első megjelenés: *Magyar Nyelv* 92 (1996): 228–236, 367–376, 488–501.
- Kniezsa István. 1955. *A magyar nyelv szláv jövevényszavai I–II*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kniezsa István. 2001. *Kelet-Magyarország helynevei*. Budapest: Lucidus Kiadó. Első megjelenés: *Magyarok és románok I–II*. Budapest, 1943–1944. I. kötet, 111–313.
- Kniezsa István. 2003. Az Ecsedi-láp környékének szláv eredetű helynevei. In Uő. *Helynév- és családnév-vizsgálatok*. 59–114. Budapest: Lucidus Kiadó. Első megjelenés: *Magyar Néprajz* [Debrecen] 1943: 196–235.
- Kurcz Ádám István. 2016. Fákra utaló településnevek a Kárpát-medencében. *Erdészeti Lapok* 151 (2): 70–71.
- Kurcz Ádám István. 2016. Erdőre utaló településnevek a Kárpát-medencében. *Erdészeti Lapok* 151 (9): 308–309.
- Kurcz Ádám István. 2016. Erdőhasználatra, erdei tevékenységekre és erdei állatokra utaló helységnevek. *Erdészeti Lapok* 151 (11): 389–390.
- Magyar Nemzeti Helynévtár*. <https://mnh.unideb.hu/> (2024. máj. 14.)
- Péntek János. 2003. A régi növényvilág és változásai a kalotaszegi földrajzi nevek tükrében. In *Népi nevek, népi hagyományok*. 134–193. Marosvásárhely: Mentor Kiadó. Első megjelenés in Teiszler Pál szerk. 1980. *Nyelvészeti tanulmányok*. 131–172. Bukarest: Kriterion Könyvkiadó.
- Polunin, Oleg. 1981. *Európa fái és bokrai*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Reuter, Camillo. 1975. Adatok a régi magyar fa- és erdőnevek ismeretéhez. In Kolossváry Szabolcsné szerk.: *Az erdőgazdálkodás története Magyarországon*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Reyes, Jesús szerk. 2004. *Magyarország autóatlasz*. Budapest: Dimap Bt.
- Szarvas Gábor – Simonyi Zsigmond. 1890–1893. *Magyar nyelvtörténeti szótár a legrégibb nyelvemlékektől a nyelvújításig I–III*. Budapest: Hornyánszky kiadása.
- Varga Domokos. 1970. *Erdőkerülőben (A Magyarország felfedezése sorozatból)*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.

Rövidítve hivatkozott bibliográfiai tételek

- CzF = Czuczor Gergely – Fogarasi János. 1862–1867. *A magyar nyelv szótára*.
- ÉKsz = *A magyar nyelv értelmező kéziszótára*. 2003. Főszerk. Pusztai Ferenc. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- ESz = *Etimológiai szótár: Magyar szavak és toldalékok eredete*. 2006. Főszerk. Zaicz Gábor. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- EtSz = Gombocz Zoltán – Melich János. 1914–1944. *Magyar etymologiai szótár I–II. (A–geburnus)*. Budapest.
- FNESz = Kiss Lajos. 1988. *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II*. Budapest: Akadémiai Kiadó. (Második, javított és bővített kiadás.)

- Glossz = *Régi magyar glosszárium*. 1984. Szerk. Berrár Jolán és Károly Sándor. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Hnt. 1913 = *A Magyar Szent Korona országainak helységnévtára 1913*. 1913. Szerk. és kiad. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal. Pesti Könyvnyomda Rt.
- Lelkes = Lelkes György. 1998. *Magyar helységnév-azonosító szótár*. Baja: Talma Könyvkiadó.
- MaMűL = *Magyar művelődéstörténeti lexikon II. (Calcagnini-Falkoner)*. 2004. Főszerk. Kőszeghy Péter. Budapest: Balassi Kiadó.
- NéprL = *Magyar néprajzi lexikon I–V*. 1977–1982. Főszerk. Ortutay Gyula. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- NyŰSz = Szily Kálmán. 1902, 1908. *A magyar nyelvújítás szótára I–II*. Budapest: Hornyánszky kiadása.
- OklSz = Szamota István – Zolnai Gyula. 1902–1906. *Magyar oklevél-szótár*. Budapest: Hornyánszky kiadása.
- SzT = *Erdélyi magyar szótörténeti tár I–XI. (=A–száj)*. 1979–2002. Szerk. Szabó T. Attila [később tanítványai]. Bukarest [később Budapest és Kolozsvár]: Kriterion [később Akadémiai Kiadó és Erdélyi Múzeum-Egyesület].
- TESz = *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I–IV*. 1967–1984. Főszerk. Benkő Loránd. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- TSz = Szinnyi József. 1893–1901. *Magyar tájszótár I–II*. Budapest: Hornyánszky kiadása.
- ÚMTsz = *Új magyar tájszótár I–IV. (=A–svung)*. 1979–2002. Főszerk. B. Lőrinczy Éva. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Adam Istvan KURC

NAZIVI MESTA U KARPATSKOJ KOTLINI KOJI SE ODOSE NA ŠUME I DRVEĆE (II.)

Mađarski toponimski materijal upućuje na širok spektar naziva vezanih za drveće: pre svega na tipične vrste drveća i na šume; na načine i tragove krčenja istih; na šumske životinje, lov na njih kao i na druge aktivnosti povezane sa šumom. Materija se izlaže tematski i po azbučnom redu, uz utvrđivanje lokacije i objašnjenje naziva mesta. – U unutrašnjim i rubnim delovima planinske regije Karpatske kotline češći su nazivi mesta koji se odnose na šume, pošto se centralni deo koristi pretežno za proizvodnju hrane; ravničarski nazivi se odnose na vrste koje vole vodu (preuzeti su od naziva vodotokova) ili na voćne zasade. Ako lokalni naziv potiče od naziva mesta iz druge regije, može se zaključiti da je u pitanju njegova šira rasprostranjenost u prošlosti. – Za šumu su bila vezana i mnoga stara zanimanja; ljudska aktivnost je posledično transformisala biljni pokrivač: šume su se, naime, sve više proređivale. Šta je nastalo na njihovom mestu, kako su iz gustih prašuma nastale kultivisane ili samonikle šume: o svim ovim procesima istorijska lingvistika uglavnom donosi zaključke iz naziva naseljenih mesta.

Ključne reči: toponimija, etimologija, kulturna istorija, biljna geografija, istorija naselja

Ádám István KURCZ

PLACE NAMES REFERRING TO FORESTS AND TREES IN THE CARPATHIAN BASIN (II.)

Hungarian place names often refer to a wide range of topics related to trees: distinctive tree species, forests; methods and traces of deforestation; forest animals, hunting, and other forest-related activities. These are discussed thematically and alphabetically, along with the localization and explanation of the related settlement names. – In the more mountainous central and peripheral regions of the Carpathian Basin place names referring to forests are more common, while the central areas are mainly used for food production. Place names in the lowland areas typically refer to water-loving species (borrowed from hydronyms) or planted orchards. If a dialect word appears in the place names of other regions, it suggests a once broader distribution. – Many old professions were also tied to the forest, and human activities significantly transformed the plant cover, leading to a reduction in forests. Historical linguistics primarily draws conclusions about these processes from place names, shedding light on what replaced the forests, and how the ancient forests were transformed into planted or coppiced woods.

Keywords: onomastics, etymology, cultural history, phytogeography, settlement history